

Keresztény/Keresztyén Akadémia 2016/17 tanév, 8. alkalom
Isaszeg, Falumúzeum (Madách u. 15.), 2017. április 21. péntek, 19 (!) óra

Takács Ferenc előadása:

A bizánci-ortodox kultúrkör jellegzetes vonásai, különös tekintettel a románságra

1941-ben születtem Váradon. (Mi, váradiaiak nemigen többnyire elhagyjuk a későbbi "nagy" toldalékokat.) Édesapám 1953-ban halt meg, öten voltunk testvérek, én voltam a legidősebb. Anyámnak nem volt könnyű felnevelni bennünket. Mind az öten érettségiztünk, hárman egyetemet végeztünk. 1956-ban alapító tagja és egyik vezetője voltam egy diákszervezetnek, amely segíteni akart a magyarországi 56-osoknak. Ezért 1960-ban, egy évvel az érettségim után letartóztattak Bukarestben, ahol kényszermunkára ítélték. Ma életem egyik legnagyobb ajándékának tekintem a négy börtönévet, ott alakult ki a jellemem. Kiváló emberek közé kerültem, Páskándi Gézával is ott barátkoztam össze. Nagyon sokat tanultam ott, mert volt kiktől.

Szabadulásom után egy évig raktári segédmunkás voltam, 1965-ben felvételiztem a kolozsvári egyetemen, román irodalom és nyelvszakos, valamint magyar irodalom és nyelvszakos diplomát szereztem. A bölcsészet egyik legjobb diákja voltam. Mindenképpen Kolozsváron akartak tartani. Noha a 10-es diplomám révén (ez volt a legmagasabb jegy) azonnal jelentkezhettem volna a doktorátusra, nem tehettem meg, mert a váradi tanügy megtagadta tőlem egy szükséges ajánlás kibocsátását (mások számára ez egyszerű formalitás volt). 17 évig ingázó tanárként dolgoztam. A szekuritáté egészen Romániából való távozásomig megfigyelt.

1990-ben jöttem Magyarországra. Egy fordításkötetem (Matatias Carp: Holokauszt Romániában) és egy eredeti kötetem jelent meg (A Mihály Arkangyal Légió) két kiadásban és számos egyéb írásom itt és Romániában is. Nyugdíjazásomig (2003) a Határon Túli Magyarok Hivatalában dolgoztam.

„A nyugati világgal szemben a kelet-római birodalom továbbra is őrzi a 'római' tradíciót (despotizmus, nagyfokú centralizmus stb.) és a latin nyelvet göröggel felváltó, 'feudalizálódó' euro-ázsiai Bizánc is olyan gazdasági, társadalmi, politikai és eszmei modelleket fejleszt ki, amelyek élesen különböznek a nyugat-európaiaktól. Míg Nyugat-Európában a keleti befolyás szinte teljes mértékben megszűnt, Bizánc – elsősorban az államszervezés és az államigazgatás szintjén – továbbra sem tudott elzárkózni az erős ázsiai hatásoktól... A Konstantinápoly-központú egyházi hierarchia és bizánci kultúra elfogadásával lassanként létrejött egy olyan, időnként erősebb, máskor gyengébb szálakkal összekötött politikai, de leginkább szellemi nemzetközösség, amelynek feje 'Kelet Rómájának császára volt'...

A XIV. századdal bezárólag a nyugat-európaival egyidejűleg alakul ki a másik kultúrkör: az úgynevezett bizánci-szláv kultúrkör. Az e kultúrkörhöz tartozó országokra – római-bizánci örökségként – a túlzottan centralizált államhatalom volt a jellemző, amely csúcshintén formailag egy despota (császár, cár, vajda stb.) abszolút uralmában testesült meg, aki korlátlanul gyakorolta mind a törvényhozói, mind a végrehajtói, mind a bírói hatalmat (sőt egyházi hatalmat is – akárcsak a római, majd bizánci császárok). Ugyancsak római-bizánci örökségként maradt rájuk a kezdeményezési bátorság és az önszerveződésre való készség hiánya. Ezen a rendszeren belül nem alakulhattak ki a Nyugat- és Közép-Európára jellemző autonómiák, nem jöhetett létre a középkori nyugat- és közép-európai hatalommegosztás...

Mind a nyugati, mind a bizánci-szláv kultúrkörökön belül valamennyi népnek-nemzetnek megvan a maga, más népek-nemzetek kultúrájától különböző sajátos kultúrája. A nyugati kultúrkörhöz való igazodás – véleményem szerint – a románok esetében volt a legsikeresebb. Ez a siker egyrészt földrajzi helyzetüknek, másrészt latin eredetű nyelvüknek és a római eredet mítoszának köszönhető. Történeti tudatuk a neolatin nyelvű nyugat-európai népekhez köti, és szembe fordítja őket az ortodox vallású görögökkel vagy a szintén ortodox vallású szláv népekkel...

A román ősnép – függetlenül attól, hogy a Kárpátok, avagy a Balkán hegység környékén/körén, függetlenül attól, hogy a bizánci birodalom területén vagy azon kívül –, mindenképpen a bizánci-szláv kultúrkörön belül alakult ki. Az első írásos dokumentumok a Dunától délre eső területeken említik ugyan őket, de ez nem zárja ki teljes mértékben (elméletileg lehetséges), hogy a Dunától északra eső területeken is éltek.

Kétségszemből való tény, hogy a román ősnép a délszlávoknak azzal a csoportjával élt együtt, amelyből a mai bolgár nép kialakult. Tudjuk, hogy a hajdani bolgár birodalom a Duna mindkét oldalán terült el (a Balkán hegységtől talán egészen a Keleti-Kárpátokig, de a Maros és a Körösök völgyéig, a Duna Szulina nevű ágáig mindenképp). Tehát azon állítás, hogy a román nép (ősnép) már születésekor is keresztény volt (mint 'rhómaiosz') mindenképpen igaz. A bolgár egyházi, majd később kancelláriai 'hivatalos' nyelvre (a románok 'ószláv' nyelvnek nevezik – annak ellenére, hogy a román nyelvészek is elismerik, miszerint ez a nyelv a IX-XII. században beszélt, bolgárszláv nyelv) a 'rhómaiosz'-'bolgár' szimbiózis idején térhettek át. Megjegyzendő, hogy az első szláv nyelvű román dokumentumok a 16. sz. elejéről maradtak fenn.

A román etnikumból (ősnépből) a 14. században két nép, illetve nemzet (kultúrnép) alakult ki: a moldovai és a havasalföldi. A közös vállalkozás, amely az etnikumot néppé alakította át, az államalapítás volt. A két nemzet tudatában volt a közös származás tényének (akárcsak a szláv, germán vagy türk népek), de ez még nem jelentette az együvé tartozás tudatát. A moldovaiak és a havasalföldiek a XIX. századig alig-alig vettek részt közös vállalkozásokban, a magyarok és a törökök ellen is külön-külön, vagy külön szövetségekben küzdöttek. Egymás ellen is gyakorta háborúztak.

A román nemzeti gondolat, a román nacionalizmus, mint 'szervező elv' (a három „román” ország egyesítésének eszméje) a XVIII. században született meg és a XIX. században vált uralkodóvá. A román nép, illetve nemzet gyakorlatilag a XIX-XX. században jött létre, de még ma sem valósult meg teljes mértékben. A besszarábiaiak egy része még ma is moldovának és nem románoknak vallja magát. Jelentős a különbség a hajdanában három, egymástól különböző régióban élő románság között (hosszú évszázadokig Moldovában az orosz-ukrán, Havasalföldön a balkáni, Erdélyben a közép-európai hatás érvényesült).”

(Részletek Takács Ferenc *A Mihály Arkangyal Légió* c. könyvéből)

